

Genetiškai modifikuotas maistas - kasdienybė

Rūta Slušnytė, Savaitraštis „Panorama“
2006 rugpjūčio mėn. 13 d.

Lietuvos parduotuvių lentynose daugėja maisto produktų su genetiškai modifikuotais organizmais (GMO). Mokslininkai vis dar ginčijasi dėl galimo genetiškai modifikuotų produktų poveikio žmogaus sveikatai, o maisto kontrolės institucijų pareigūnai vartotojus ragina atidžiai skaityti prekių etiketes bei gerai apgalvoti pasirinkimą.

Per šiuo metų pirmąjį pusmetį šalies maisto ir veterinarijos tarnybų inspektoriai tyrimams atrinko 26 pavadinimų sojų ir kukurūzų produktų mėginius genetinėms modifikacijoms nustatyti. GMO dažniausiai aptinkama aliejuje, margarine, kituose sojų bei kukurūzų gaminiuose.

„Tai nėra nesaugūs maisto produktai – jei jų yra parduotuvėse, vadinasi, juos vartoti saugu. Mūsų užduotis – tinkamai informuoti vartotojus apie maisto produktų kilmę ir užtikrinti jiems galimybę rinktis arba natūralius, arba genetiškai modifikuotus produktus“, – savaitraščiui „Panorama“ sakė Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Maisto skyriaus vyriausioji specialistė Vida Jarošienė.

Anot jos, genetiškai modifikuotų maisto produktų pasirinkimas didėja ir toliau didės, o nepasiklysti prekių džiuuglėse vartotojams labiausiai padėtų didesnis domėjimasis produktų sudėtinėmis dalimis.

Prieš porą metų atlikta apklausa parodė, kad Lietuvoje tik 56 procentai gyventojų yra girdėję apie GMO. Tik 16 procentų pirkėjų atidžiai ištyrinėja produktų kilmę ir domisi jų sudėtimi. „Nemanau, kad per pastaruosius metus situacija smarkiai pasikeitė. Gyventojams nelengva paaiškinti, kas gi tos genetinės modifikacijos – kartais juos gąsdina jau pats pavadinimas“, – sakė Maisto ir veterinarijos tarnybos specialistė.

Anot jos, maisto produktų inspektoriai, tikrindami maisto gamybos įmones, yra aptikę, kad kartais nesilaikoma ženklinimo reikalavimų – pavyzdžiui, konditerijos gaminiai kepami naudojant genetiškai modifikuotus riebalus, tačiau pirkėjai apie tai neinformuojami. Už tokius pažeidimus skiriamos administracinės nuobaudos.

GMO tyrimai atliekami ir Lietuvos nacionalinėje veterinarijos laboratorijoje. Bendrovės, iš trečiųjų šalių gabenančios įvairias prekes, būna pačios suinteresuotos pasitikrinti, ar GMO kiekis produktuose neviršija leistinos normos. Europos Sąjungos (ES) leistina norma – 0,9 procento bendro produkto kiekio. Jei ši norma viršijama, produktą turi įregistruoti ES institucijos.

„ES įteisinamos vis naujos genetiškai modifikuotų augalų, pašarų rūšys. Jos gali būti naudojamos, tačiau turi būti aiškiai ženklinamos, kad vartotojai galėtų rinktis“, – aiškino laboratorijos GMO tyrimų skyriaus vedėjas Vaclovas Jurgelevičius.

Pasak jo, rinkoje plintant produktams su genetinėmis modifikacijomis, ateityje gali kilti problemų dėl ekologiškos produkcijos. „Kad ekologiškas maistas pasiektų stalą, visa produkto gamybos grandinė, pradedant pašarais ir baigiant produkto gamyba, turi būti švari, be genetinių modifikacijų. O pašarai, į ES atvežami iš trečiųjų šalių, dažniausiai būna genetiškai modifikuoti“, – kalbėjo GMO tyrimų skyriaus vadovas.

Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos specialistė V. Jarošienė vylėsi, kad ekologiški produktai iš rinkos neišnyks: „Juk auga ir ekologiškų produktų paklausa – vadinasi, jų parduotuvių lentynose nepritrūks“.

Pasak V. Jurgelevičiaus, Lietuva nepuola stačia galva į eksperimentų su genetinėmis modifikacijomis sritį: „Galbūt mūsų šalyje ne itin palanki padėtis auginti tokius produktus – juk vis tiek neišauginsime, pavyzdžiui, didesnio kukurūzų derliaus negu pietinės ES šalys“. Genetiškai modifikuotų bulvių Lietuvoje irgi nėra ir artimiausiu metu nebus. Bulves su GMO dabar mėginama įteisinti Švedijoje, tačiau ir šioje šalyje tokios bulvės bus naudojamos ne maistui, o pramoniniams tikslams – pavyzdžiui, celiuliozės gamybai.

Genų inžinerija – palyginti nauja ir pasaulyje prieštaringai vertinama biotechnologijos sritis. Pirmųjų genetiškai modifikuotų maisto produktų pasaulio rinkoje pasirodė šiek tiek daugiau nei prieš 10 metų. Mokslininkų teigimu, prireiks dar keliasdešimties metų, kad GMO poveikis žmogui ir aplinkai būtų iki galo iširtas.

Tikslų duomenų apie GMO poveikį nėra. Pasaulio sveikatos organizacija laikosi nuosaikios pozicijos ir nurodo, kad kol kas nėra įrodymų, jog GMO kenktų žmonių sveikatai. Lietuvoje vyraujamas atsargus požiūris į genetines maisto modifikacijas atspindi ir visos ES poziciją. Europiečiai palankiai vertina biotechnologijas, tačiau vis dar priešinasi genetiškai modifikuotiems organizmams. ES 1999-aisiais buvo netgi paskelbusi moratoriumą modifikuotiems produktams, ir tik pastaraisiais metais, apsišarvavusi daugybe teisės aktų, pamažu įsileidžia į rinką genų inžinerijos laboratorijose sukurtus produktus.

Visiškai kitokio požiūrio laikomasi JAV – jose įsikūrę didžiausi GMO koncernai. Šios bendrovės suinteresuotos kuo platesne pasaulio rinka. Genetiškai modifikuotų produktų eksportas garantuoja milžinišką pelną – tiekdami modifikuotas augalų sėklas, koncernai tiekia ir savo pačių gaminamus herbicidus bei pesticidus. JAV produktai su GMO nėra ženklinami – Amerikos ūkininkų teigimu, ženklimas prilygsta faktiniam draudimui.